Апология Аристида

Надписание

(154բ) Ինքնակալի Ադրիանոսի Կայսեր յԱրիստիդեայ Փիլիսոփայէ Աթենացւոյ

Самодержцу кесарю Адриану Аристид, философ афинский

Глава 1

1. Ես ով թագաւոր, խնամակալութեամբն Աստուծոյ ստեղծեալ մտի յաշխարհս, եւ տեսեալ զերկինս եւ զերկիր եւ զծով, զարեգակն եւ զլուսին եւ զաստեղս եւ զամենայն արարածս, սքանչացեալ զարմացայ ընդ կազմած յաւիտենիս այսորիկ, եւ իմացեալ գիտացի եթե աշխարհս եւ ամենայն որ ի սմա հարկաւորութեամբ եւ բռնաւորութեամբ վարին եւ շարժին, եւ է ամենայնի վարիչ եւ կազմիչ Աստուած. քանզի որ վարէն զաւրաւոր է քան զայն որ վարին եւ շարժին:

Խնդրել վասն այնր որ խնամակալն է եւ վարէ զամենայն, ինձ կարի անհաս եւ դժուարագոյն թուի եւ ճշգրտել վասն նորա ստուգապէս [...] անհաս եւ անպատում է՝ եւ ոչ աւգուտ բերէ: Քանզի անբաւ եւ անքննին է եւ անզննին է եւ անհաս է յամենայն արարածոցս բնութիւն նորա:

1. Я, о царь, созданный промыслом Божьим, вступил в этот мир и, увидев небеса и землю и море, солнце и луну и звезды и все сотворенное, изумленный, удивился устройству этой вечности и, осознав, понял, что этот мир и все, что в нем есть, управляется и движется необходимостью и силой. А создатель и правитель всего сущего — Бог; ибо тот, кто управляет, сильнее того, что управляется и приводится в движение. Мне представляется, однако, что изучить Того, Кто является попечителем всего и всем управляет, — недостижимо и очень трудно; пытаться достоверно исследовать Того, Кто необъясним и неизречен, бесполезно. Ибо природа Его бесконечна, неисповедима и непостижима для всех тварей.

2. Բայց միայն գիտելի է եթե որ զայս ամենայն արարածս խնամակալութեամբ իւրով կառավարէ, նա է Տէր եւ Աստուած եւ արարիչ ամենայնի, որ զամենայն երեւելիս կազմեաց բարերարութեամբ իւրով եւ շնորհեաց ազգիս մարդկան: Արդ արժան է զնա միայն Աստուած պաշտել եւ փառաւորել, եւ զմիմեանս սիրել որպէս եւ զանձն իւր: Այդ այսչափ միայն գիտելի է վասն Աստուծոյ՝ եթե ոչ յումեքէ եղեալ է, եւ ոչ ինքն զինքն արար, եւ ոչ յումեքէ բովանդակի՝ այդ ինքն բովանդակէ զամենայն: Ինքնածին տեսիլ, եւ իմաստութիւն անմահ, անսկիզբն է եւ անվախճան, անանց եւ անմահ՝ կատարեալ է եւ անկարաւտ, եւ զամենեցուն կարաւտութիւն լնու, ինքն ինչ յումեքէ ոչ կարաւտանայ՝ այդ ամենայն կարաւտելոց տայ եւ լնու: Ինքն անսկիզբն է, քանզի ամենայնի որոյ սկիզբն է, եւ կատարած գոյ: Ինքն անանուն է, քանզի ամենայնի որոյ անուն է՝ յայդմէ է առեղ (155ա) ծեալ եւ արարեալ: Գոյնք եւ ձեւք նորա ոչ են, զի յորում այդ գտանի՝ նա է որ ընդ չափով եւ ընդ բովանդակութեամբ անկանի: Արական եւ իգական յայնմ բնութեան ոչ կայ, զի յորում այդ կայ՝ նա է որ ընդ մասամբք ախտից է: Ընդ երկնիւք նա ոչ է բովանդակեալ, Քանզի անդր է քան զերկինս. եւ ոչ են մեծ քան զնա երկինք. քանզի երկինք եւ ամենայն արարածք ընդ նովաւ են բովանդակեալ: Ընդդէմ եւ հակառակ նմա ոչ ոք է. եթե ընդդէմ ոք գտանի, երեւի թե ընկերակից նմա լինի:

2. Но одно следует знать, что Тот, Кто промыслом Своим управляет всеми тварями, Тот есть Господь и Бог и Творец всего, Который по благости Своей создал все видимое и даровал нашему роду человеческому. И надлежит поэтому только Его почитать и славить как Единого Бога и любить друг друга, как и себя самого. Но одно только следует знать о Боге, что Он никем не создан и не создал Себя Сам и что Он никем не объемлется, но Сам объемлет все. Образ, возникший из Себя Самого и бессмертная мудрость, Он — безначален и бесконечен, вечен и бессмертен. Он совершенен и самодостаточен. И ни в чем не нуждается. Сам Он не нуждается ни в ком, но всем нуждающимся подает и всякую нужду восполняет. Сам Он безначален, ибо всякий, кто имеет начало, имеет и конец. Сам Он не имеет имени, ибо каждый, кто имеет имя, создан и сотворен другим. Ему не присущи ни цвета, ни формы, поскольку тот, в ком это обретается, подлежит мере и ограничению.

В этой Его природе нет ни мужского, ни женского начала, поскольку тот, в ком есть это, оказывается под влиянием страсти. Он не помещается под небесами, ибо Он выше небес. И небеса не так велики, как Он, ибо небеса и все созданное Им объемлется. Ему никто не соперник и не противник. Если бы кто-то оказался Его соперником, то, по-видимому, тот был бы равен Ему. Он неподвижен, неизмерим и неизречен, ибо нет места, откуда и куда Он мог бы двигаться. И, неизмеримый, Он ни с какой стороны не ограничен и не замкнут, ибо

Անշարժ է եւ անչափ է եւ անպատում, քանզի չիք այն տեղի թե ուստի յոյր վայր շարժիցի: Եւ ոչ չափեալ բովանդակի ուստեք եւ պատմի. քանզի ինքն է որ լնու զամենայն. եւ անդր է քան զամենայն երեւելիս եւ աներեւոյթս: Բարկութիւն եւ ցասումն ի նմա ոչ կայ. քանզի ոչ գոյ ի նմա կուրութիւն, այլ ամենեւիմբ բովանդակ մտաւոր է. եւ վասն այսորիկ զանազան սքանչելեաւքս եւ ամենայն բարութեամբք զարարածս հաստատեաց: Ոչ ինչ պիտոյ են նմա զոհք եւ պատարագք եւ նուէրք. եւ ամենայն որ ինչ է յերեւելի արարածս` ոչ ինչ պէտք են նմա. քանզի զամենեցուն զպէտս լնու եւ կատարէ. եւ անկարաւտ փառաւորեալ է յամենայն ժամ:

Сам Он Тот, Который заполняет все. И Он выше всего видимого и невидимого. У Него нет ни гнева, ни злобы, ибо нет в Нем ослепления, но Он совершенно и вполне разумен, и поэтому Он различными чудесами и всеми благами утвердил созданное Им. У Него нет ни в чем нужды, ни в хвалах, ни в жертвоприношениях, ни в дарах. И Ему не нужно ничего из того, что есть в видимых творениях, ибо Он исполняет и удовлетворяет нужды всех. Он, не нуждающийся ни в чем, прославляется ежечасно.

Глава 2

1. Արդ շնորհեցաւ ինձ յԱստուծոյ իմաստութեամբ ասել վասն նորա, որչափ ես եղէ բաւական ասացի, այլ ոչ եթե որչափ են անքննութիւնք մեծութեան նորա հասանել կարիցեմ, բայց միայն հաւատովք փառաւորեալ երկրպագեմ: Եկեսցուք այսուհետեւ յազգս մարդկան եւ տեսցուք ո ոք իցեն ընդունիչ ասացելոց ճշմարտութեան, եւ ո ոք իցեն մոլորեալքն:

1. Ныне даровано мне Богом мудро говорить о Нем. Я сказал о Нем столько, сколько смог, но я не смог постичь в полной мере неисповедимость Его величия. Но только с верою прославляя, поклоняюсь Ему. Ныне перейдем к племенам человеческим и посмотрим, какие из них приняли вышеизложенные истины, а какие заблуждаются.

2. Յայտնի է մեզ, ով թագաւոր, քանզի չորք ցեղք են ազգաց մարդկան, ոյք են. բարբարոսք` եւ ոմանք Յոյնք` եւ այլք Հրեայք, եւ են որք քրիստոնեայք են: Իսկ հեթանոսք եւ բարբարոսք, ազգահամարին ի Բէեղեայ, ի Կրոնիայ եւ յԵրրայ եւ այլ ի բազում աստուածոց իւրեանց: Իսկ Յոյնք ասեն Զեւս, որ է Դիոս, եւ ազգահամարին ի Հեղենոս եւ Քսութոս եւ մի ըստ միոջէ, Եղղաս, Ինաքոս եւ Փորոնեոս եւ եւս ի վերջէ, ի Դանայե Եգիպտացւոյ եւ ի Կադմոսէ Սիդովնացւոյ եւ ի Դեւոնեսիայ Թեբեացւոյ:

2. Ибо известны нам, о царь, четыре племени рода человеческого, которые суть: одни варвары, другие греки, и третьи — иудеи, и есть те, которые являются христианами. Язычники и варвары ведут свой род от Бэла, Хроноса и Эрры и от многих других своих богов. А греки, по-видимому, считают свой род от Зевса, который именуется Диосом, от Хелена и Ксютоса, и затем от Элласа, Инака и Форонеоса, и также, наконец, от Даная египтянина и Кадмоса сидонянина и Дионисия фиванца.

3. Իսկ Հրեայք ազգահամարին իԱբրահամէ, եւ Աբրահամայ որդի ասեն զԻսահակ` եւ Իսահակայ զՅակովբ. եւ Յակոբայ զերկոտասանսն, որք փոխեցան յԱսորեաց յԵգիպտոս. եւ անտի անուանեցան ազգք Եբրայեցւոց յաւրինադրէն իւրեանց. եւ եկեալք յերկիրն պարգեւաց անուանեցան [...] ազգք Հրեից:

3. А евреи возводят свой род к Аврааму и к сыну Авраама, которого называют Исааком, и сыну Исаака Иакову и к двенадцати сыновьям Иакова, которые вышли из Ассирии в Египет, и поэтому были названы своим законодателем народом евреев. А придя в землю обетованную, они наименовались народом иудеев.

4. Իսկ քրիստոնեայք ազգահամարին ի Տեառնէ Յիսուսէ Քրիստոսէ: Սա ինքն է որդի Աստուծոյ բարձրելոյ, որ յայտնեցաւ Հոգւով սրբով, յերկնից իջեալ եւ ի կուսէ եբրայեցւոյ ծնեալ` մարմին իւր առեալ ի կուսէն, եւ յայտնեալ բնութեամբ մարդկութեանս` որդին Աստուծոյ, որ յաւետաւոր յիւր բարութիւնսն զաշխարհս ամենայն որսացաւ կենսատուր (155բ) քարոզութեամբն իւրով: Սա է որ ըստ մարմնոյ ծնաւ յազգէն Եբրայեցւոց, յաստուածածինն ի կուսէն Մարիամայ: Սա ընտրեաց զերկոտասան աշակերտսն, որ տնտեսական լուսաւոր ճշմարտութեամբն իւրով զաշխարհս ամենայն աշակերտեաց եւ խաչեալ բեւեռեցաւ ի հրեից. եւ յարուցեալ ի մեռելոց` վերացաւ յերկինս: Եւ արձակեալ զաշակերտսն ընդ ամենայն տիեզերս, եւ վարդապետեալ զամենեսեան աստուածասքանչ եւ մեծիմաստ զարմանալեաւք. որոց քարոզութիւնն մինչեւ ցայժմ ծաղկեալ պտղաբերի` եւ կոչէ զամենայն տիեզերս ի լուսաւորութիւն: Այս են չորք ազգք զոր եդաք առաջի քո, ով թագաւոր. բարբարոսք, Յոյնք, Հրեայք եւ քրիստոնեայք:

4. А христиане ведут свой род от Господа Иисуса Христа. Сам Он — Сын Бога Всевышнего, явленный сошедшим с неба Святым Духом, родившийся от еврейской Девы. Сын Божий плоть Свою воспринял от Девы и явился в человеческом естестве. Он Тот, Который в евангельские Свои блага уловил весь мир животворной Своей проповедью. Он был Тем, Который по плоти родился от Богородицы Девы Мариам из еврейского народа. Он избрал двенадцать учеников и просветил весь мир Своей светоносной домостроительной истиной. Он был распят, пригвожден евреями и, воскреснув из мертвых, вознесся на небо. Он послал учеников по всему миру и поучал всех чудесами, исполненными божественного величия и великой мудрости. Их проповедь до сих пор плодотворно процветает и зовет мир к просвещению. Вот четыре племени, которые мы представили перед тобою, о царь: вар-

5. Իսկ աստուածայնումն եհաս հոգեղէնն, եւ հրշտակաց հրեղէնն, եւ դիւաց` ջրեղէն, եւ ազգի մարդկան` երկիրս:

вары, греки, иудеи и христиане.

5. А божественному свойственно духовное, ангелам — огонь, демонам — вода, и роду человеческому — земля.